№ 239 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 1903 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 № 239

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 258.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Բաժանորդութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, հոկտեմբերի 28-ին Թիֆլիսում վախճանվեց

ՆԵՐՍԷՍ ԴՈՒԹԵԱՆ

որի մասին նրա ամուսին Սրբուհի Ումիկ—Դութեան իր մանրիկ երեխաներով յայտնելով իր անմոռանալի ամուսնու կորուստը ազգականներին և հանգուցեալի յարգողներին, խնդրում է չնորհ բերել յուղարկաւորութեան կիրակի օր, նոյեմբերի 2-ին, իր բնակարանից՝ Արսենեանսկայա փողոց, տուն № 2, դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին, իսկ այնտեղից դէպի Խոջիվանքի գերեզմանատունը։
Աղօթքը ամենայն օր, երեկոյեան 6 ժամին։ 1—3

Նունէ, Եւգենիա և Զաքարիա Ումիկեանները ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին և ծանօթ բարեկամներին իրանց անմոռանալի փեսայ

ՆԵՐՍԷՍ ԴՈՒԹԵԱՆԻ

մահը և խնդրում են չնորհ բերել յուղարկաւորութեան նոյեմբերի 2-ին, կիրակի օր, առաւօտեան ժամի 10-ին, հանգուցեալի բնակարանը Արսենեանսկայա փողոց, տուն № 2, դէպի Վանքի մայր եկեղեցին, իսկ այնտեղից Խոջիվանքի գերեզմանատունը։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մաքառելու եղանակը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ղրիմի ափերից. Երկու ներկայացում. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարսկաստան. Հեռաւոր Արեւելքում. Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Պարսկահայերի արդար ցանկութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Երջանիկ իշխանը.

ՄԱՔԱՌԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿԸ

Ձմեռվայ ընթացքում այն ծնողները, որոնք իրանց զաւակներին ուղարկում են դպրոցներ, ահ ու դողի մէջ են ընկնում, երբ դպրոցներում տեղի են ունենում վարակիչ հիւանդութեան դէպքեր։ Իւրաքանչիւրը երկիւղ է կրում, որ մի գուցէ երեւցած հիւանդութիւնն արդէն վարակած լինի շատերին և կամ հիւանդացածները որոշ ժամանակից առաջ սկսեն այցելել դպրոցը և պատճառ դառնան նոր վարակման։

Այդ երկիւղը բնական է և նա յարուցանում է մի շարք հարցեր, թէ ինչ կանոններով պէտք է ղեկավարվել աշակերտներին վարակումից ազատ պահելու համար։ Թէեւ ճիշդ է, գոյութիւն ունեն մի քանի ցուցումներ, որոնք հաւանութիւն են գտել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կողմից, բայց նրանք չեն նախատեսնում շատ կարեւոր դէպքեր և յամենայն դէպս դեռ ընդհանուր կանոնների և պարտաւորական կարգադրութիւնների կերպարանք չեն ստացել իրականութեան մէջ։

Այդ կարեւոր հարցի առիթով նորերս Թիֆլիսի երրորդ գիմնազիայի վերատեսչի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ բժիշկների մի խորհրդակցութիւն պարզելու մի քանի հիմնական կէտեր և մշակելու այնպիսի ցուցումներ, որոնցով ղեկավարվէին դպրոցները վարակիչ հիւանդութեան երեւցած ժամանակը։ Խորհրդակցութիւնը արդարեւ եկաւ մի քանի գործնական հետեւանքների, որոնք և պէտք է նկատի առնվեն դպրոցների կողմից։ Սակայն ցանկալի է, որ յարուցված հարցերը դարձեալ քննութեան ենթարկվէին աւելի լայն ծաւալով, մասնագէտների և մանկավարժների կողմից և մշակվէր մի ընդհանուր կանոնադրութիւն բոլոր տեղերի համար, որը նկատի առնէր հիւանդութեան տեսակները և նրանց դէմ մաքառելու եղանակները, տեղական առանձնայատկութիւնները, դպրոցներում դեզինֆեկցիա գործադրելու դէպքերը և ուրիշ այդ տեսակ հանգամանքներ։

Վարակիչ հիւանդութիւնները չափազանց մեծ աղէտներ են, ուստի նրանց դէմ մաքառելու համար արած ծախքերը ու զոհաբերութիւնները չեն տանջի ոչ ոքին, եթէ միայն նրանք խելացի կերպով ծրագրվեն և հասնեն իրանց նպատակին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՂՐԻՄԻ ԱՓԵՐԻՑ

(Թռուցիկ տպաւորութիւններ)

Գենօվացիների բերդը

VIII

Հոյակապ ճարտարապետութիւն ունի գենօվացիների աւերակ դարձած այն վիթխարի բերդը, որի հիմքը կազմում են ծովի վրա կախ ընկած հսկայական ժայռերը։ Թէեւ բերդը, բացի մի քանի գոթական անշան արձանագրութիւններից, ուրիշ յիշատակագիրներ չունի, սակայն նրա արտաքին այնքան վեհ կերպարանքը արդէն ինքն է պատմում, որ նրա հիմնարկողները եղել են իմաստուն և վարպետ շինարարներ։ Բերդի տարածութիւնը շատ մեծ է։

Գերմանական մի փոքրիկ կոլոնիայով անցնելով, բերդի՝ յաղթական կամարով չինած՝ արքայական լայն և բարձր դռներով մտանք պարսպապատ բակը։ Այստեղ, այնտեղ երեւում են ներսից քարած ընդարձակ փորուածներ,—որոնք մթերքների և զէնքերի համար պահեստներ են եղել։ Բերդի հարաւ-արեւելեան կողմը, կախ ընկած ժայռերի վրա, գտնվում է իր հնադոյն ոճը պահպանած մի քառակուսի եկեղեցի, որը վերանորոգվելուց յետոյ՝ 1888 թւից սկսած պատկանում է հայ-կաթոլիկներին։ Տաճարի դրսի դռան վերեւում, մարմարիօնի վրա փորագրված է հայերէն հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Տաճարս պաշտպանութեան տիրամօր նորոգեցաւ 1883 թւին»։ Այս եկեղեցու պատմութիւնը ունեցել է վեց հետեւեալ երեւոյթները. սկզբում եղել է մոնղոլ—թաթարական մի մզկիթ, 2) յունական եկեղեցի, 3) գենօվացիների կաթոլիկ եկեղեցի, 4) թիւրքական մզկիթ, 5) ռուսական եկեղեցի և 6) հայ-կաթոլիկների եկեղեցի, որի օծումը կատարվել է 83 թուականին, ինչպէս վերեւում արդէն ասացի։ Վերջին փոփոխութիւնը տեղի ունեցաւ ստիպված այն փաստերից, որոնցով հնախոյզները, իրանց գիտնական հետազօտութիւններով ապացուցեցին, որ այդ եկեղեցին պատկանում է միայն կաթոլիկներին։

Վերոյիշեալ եկեղեցուց ուղեւորվեցինք դէպի վեր՝ բարձրագագաթ աշտարակի ուղղութեամբ, որի՝ դէպի ծովը նայող՝ պարսպի ծանր երկաթից չինած դուռը կողպած է ամուր փականքներով։ Բերդի հոյակապ և չափազանց հաստ հիմքն ու միւս մի քանի աշտարակներն էլ դիտելուց յետոյ ես զգուշութեամբ՝ ծովի վրա կախ ընկած ուղղաձիգ ժայռի եզրներով բարձրացայ բերդի սրածայր գագաթը։ Տէր Աստուած, մարդկային ճարպկութիւնն ու անվեհերութիւնը մինչեւ ո՞ր աստիճան հասած է եղել այդ անհնելի ժայռի գլխին ամրակուռ աշտարակը կառուցանելիս... Նայում եմ ցած, մի քանի տասնեակ սաժէններ դէպի ներքև—այնտեղ ծովի զօրեղ ալիքները կատաղի կռիւ են մղում մամռապատ խոժոռադէմ ժայռաստանների հետ. մեծ զգուշութեամբ շարժվում ու նայում եմ յետ—գետնի ապահով տարածութիւնը քեզանից այնքան հեռու է, որ կեանքի և մահվան թելի վրա օրօրվող անյուսալի մօ—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐՋԱՆԻԿ ԻՇԽԱՆԸ

(Օսկար Վիլդէի *)

Քաղաքի տներից շատ բարձր, մի երկար ու բարակ կոթողի վրա չինված էր երջանիկ իշխանի արձանը։ Նա ծածկված էր նուրբ ոսկուց պատրաստած բարակ չերտով, նրա աչքերը երկու պայծառ շափիւղներից էին չինված, իսկ նրա սրի ճարմանդում հրհրատում էր մի մեծ և կարմիր սուտակ։

Երջանիկ իշխանի արձանը մարդկանց արտասովոր զարմանք էր պատճառում։

—Դա ոսկի աքաղաղի պէս գեղեցիկ է, նըկատեց քաղաքային ձայնաւորներից մի պարոն, որ միշտ պարծենում էր իր գեղարուեստական ճաշակով։ միայն այնքան էլ օգտակար չէ, աւելացրեց նա երկիւղից, մարդիկ պէտք է նրան անգործնական համարեն, մինչդեռ երջանիկ իշխանն իսկապէս այդպիսի մարդ չէր։

—Ինչու դու էլ երջանիկ իշխանի նման չես, հարցնում էր մի խելացի մայր իր փոքրիկ զաւակին, որ ցանկանում էր երկիրս երկինք դարձնել։ Երջանիկ իշխանը ոչ մի բանի կարիք չէ զգում։

—Ես ուրախ եմ, որ այս աշխարհում գոնէ մէկը կայ, որ բոլորովին երջանիկ է, մրթմրթաց մի հրաժարված մարդ, երբ նա հրաշալի արձանին նայեց։

—Նա հրեշտակի պէս է երեւում, ասում էին աղքատների դպրոցի երեխաները, երբ նրանք իրանց բաց կարմիր զգեստները և մաքուր վերարկուները հագած եկեղեցուց վերադառնում էին։

—Ինչ էք կարծում, այդպիսի բան տեսե՞լ էք, հարցնում էր թուաբանութեան ուսուցիչը։

—Ի հարկէ, բայց միայն մեր երազներում, պատասխանում էին աշակերտները. իսկ ուսուցիչը ճակատը կնճռում և նրանց խիստ նայում էր, որովհետեւ նրան դուր չէր գալիս այն բանը, որ երեխաներն երազներ էլ էին տեսնում...

Մի գիշեր քաղաքի վրայով թռչում էր մի փոքրիկ տարմահաւ. Վեց շաբաթ առաջ նրա ընկերները արդէն Եգիպտոս էին գաղթել, իսկ նա յետ էր մնացել, որովհետեւ սիրահարված էր մի շատ գեղեցիկ սարեակի վրա։ Տարմահաւը նրա հետ ծանօթացել, երբ վերջինս մի մեծ ու դեղին ցեց էր որսում։ Նա սարեակի երկար ու բարակ հասակից այնպէս զարմացաւ, որ կանգ առաւ և սկսեց սարեակի հետ խօսակցել։

—Կարող եմ քեզ սիրել, ասաց տարմահաւը, որ այնքան էլ ձեւականութիւնների բարեկամ չէր։ Սարեակը բոլորովին խոնարհվեց նրա առաջ։ Այն ժամանակ տարմահաւը սկսեց թռչկոտել նրա չուրջը, իր թեւերով չչչափեց ջուրը, որ յետոյ արծաթեայ ալիքների փոխվեց։ Այդ էր նրա սիրային առաջարկութիւնը, որ մի ամբողջ ամառ տեւեց։

—Այսպէս էլ ծիծաղելի համակրութիւն, բամբասում էին միւս տարմահաւերը իրար մէջ։ Նա փող չունի և դրա փոխարէն չափից դուրս շատ ազգականներ։ Եւ յիրաւի, որ մօտակայ գետը սարեակներով բոլորովին լիքն էր, բայց երբ աշունը վրա հասաւ, այն ժամանակ ամենքն էլ ուրիշ տեղեր թռան։

Տարմահաւը իրան բոլորովին միայնակ զգաց և սկսեց իր սրտի սիրածից հետզհետէ ձանձրանալ։

—Նա չէ կարողանում ինձ զբաղեցնել, ասաց տարմահաւը. բացի դրանից ես վախենում եմ, որ նա կօկէտ էլ լինի, որովհետեւ քամու հետ միշտ սիրահարութիւններ է սարքում։ Եւ իսկապէս այդ բանը շատ ճիշդ էր։ Հէնց որ քամին փչում էր, այն ժամանակ սարեակը սկսում էր իր հրաշագեղ շարժումները։ Ես ընդունում եմ, որ նա լաւ է տրամադրված տնտեսութեան համար, բայց մի և նոյն ժամանակ ես ճանապարհորդութիւնների բարեկամ եմ, իսկ դրա համար կինս էլ պէտք է տրամադրված լինի։

—Ուզում ես ինձ հետ գնալ, վերջապէս հարցրեց սարեակին տարմահաւը։ Սարեակը իր գլխով բացասական նշան արեց, որովհետեւ նա շատ էր կապված իր հայրենի տան օջախի հետ։

—Դու ինձ համար միշտ լաւ ես եղել, ասաց տարմահաւը։ Այժմ ես ցանկանում եմ դէպի պիրամիդները գնալ։ Մնաս բարեաւ։ Եւ տարմահաւը թռաւ։

Գրեթէ ամբողջ օրը թռչում էր նա, մինչեւ որ գիշեր ժամանակ քաղաքը հասաւ։

—Որտեղ պէտք է հանգստանամ ես, ասաց նա, բայց կարծեմ քաղաքը դրա համար արդէն նախապատրաստութիւններ տեսած կը լինի։

Հէնց այդ ժամանակ տարմահաւը նկատեց բարձր ու բարակ կոթողի վրա գտնվող արձանը։

—Ես ցանկանում եմ այնտեղ դադար առնել, ասաց նա. այդ մի շատ լաւ տեղ է, այնտեղ թարմ օդի առատութիւն է։

Վերջապէս տարմահաւը բնակութիւն հաստատեց երջանիկ իշխանի հէնց ոտների արանքում։

—Ես մի ոսկէ ննջարան ունեմ, ասաց նա ինքն իրան, երբ իր չորս կողմը դիտեց և նախապատրաստվեց քնելու։ Բայց հէնց որ նա ցանկացաւ գլուխը իր թեւերի տակ ծածկել, այն ժամանակ ջրի մի մեծ կաթիլ նրա վրա ընկաւ։

—Տարօրինակ բան է, բացականչեց նա, երկնքի վրա ոչ մի կտոր ամպ չը կայ, աստղերն էլ բոլորովին պարզ ու պայծառ են, բայց չը նայելով դրան՝ անձրեւ է գալիս։ Ճշմարիտ որ հիւսիսային Եւրոպայում կլիման տարօրինակ է։ Սարեակը սիրում էր անձրեւը, բայց այն էլ միայն եսասիրութիւնից։

Այդ ժամանակ ջրի մի երկրորդ կաթիլ էլ ցած ընկաւ։

—Էլ ինչու համար է արձանը, երբ նա չէ կարող անձրեւի առաջն առնել, ասաց տարմահաւը։ Հարկաւոր է մի շատ լաւ ծածկված տեղ գտնել։ Տարմահաւը վճռեց արձանից հեռու թռչել։

Հազիւ էր նա իր թեւերը տարածել, երբ ջրի մի երրորդ կաթիլ էլ ցած ընկաւ։ Նա վերև նայեց և գիտէք ինչ տեսաւ։

Երջանիկ իշխանի աչքերը լցվել էին արտա—

*) Արեւմտեան Եւրոպայում նշանաւոր գրողի հռչակ վայելող Օսկար Վիլդէի վերոյիշեալ այլաբանական հեքիաթը զետեղված էր գերմանական ամենանշանաւոր լրագիր „Frankfurter Zeitung"-ի մէջ։ Մինչեւ այժմ, որքան մեզ յայտնի է, Վիլդէից դեռ ոչինչ չէ թարգմանվել հայերէն։ Ե. Թ.

մենանները՝ կատարեալ են դարձնում դրութեանդ ամբողջ սարսափը... Ցանկարծ քամին այնպէս ուժգին թափով սկսեց հարուածել ինձ, որ ես ակամայից ստիպվեցի պինդ փաթաթվել ցցված ժայռի մի բեկորից։ Այնուամենայնիւ բոլոր ձիգս գործ դնելով, մեծ զգուշութեամբ սողալով ցած իջայ և ի նշան մօտալուտ վտանգից ազատվելուս՝ բարձրանալով նեղ անցքի վրա ձգված մի բաւական մեծ քարի հարթութեան վրա, խոշոր տառերով փորագրեցի հետեւեալը՝ «Ճանապարհը դէպի վեր՝ կեանքի և մահվան ճիլի վրա է» և այնպէս պարզ, որ մօտեցողի աչքից տառերը երբէք չեն վրիպելու, եթէ մէկի յանդուգն ձեռով քարը ծովի մէջ չը նետվի...

Սուրխաթեան

ԵՐԿՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(Նամակ Բագուից)

Անտէրութիւնը մի չափազանց պարարտ հող է, որը բուսցնում է ամէն տեսակ վնասակար բոյսեր։ Բագուի հայկական բեմի անտարբերութիւնը մի պարարտ հող է այդպիսի բոյսերի համար. այդ բանը մի աւելորդ անգամ ապացուցեցին անցեալ շաբաթում տրված երկու հայերէն ներկայացումները։

Հինգշաբթի, ամսիս 23-ին, Թաղիեվի թատրոնում պ. Աւալեան սիրողների հետ խաղում էր «Պեպօ»։ Բայց ինչ խաղ, ինչ «Պեպօ»—մի բան, որի համար ներել չէ կարելի նոյն իսկ պ. Աւալեանին։

Չեմ կարող իմ զարմանքը չը յայտնել պ. Բ. Սարգսեանին, որը, անկասկած, հիմնաւոր հասկացողութիւն ունի գեղարուեստի մասին և որը շնորհալի կերպով կատարում է շատ կոմիքական դերեր,—յանձն էր առել կատարելու Գիքօյի դերը, Ես չեմ խօսում, ի հարկէ, պ. Աւալեանի խաղի մասին. Նա, անկասկած, լաւ կը խաղար, բայց ինչ օգուտ դրանից... Թող պ. Աւալեանը ձեռքը դնէ սրտի վրա և ասէ. ինչ համեմատութիւն կար այդ խաղի և անցեալ տարվայ ժողովրդական բեմի վրա դրած «Պէպօյի» մէջ, որին ինքն էլ էր մասնակցում։

Երկրորդ ներկայացումը կլուբում դրել էր պ. Յովհաննիսեանը իր խմբով։ Խաղում էին «Ֆինը»։ Ես հնարաւորութիւն չունէի ներկայ լինելու, բայց և այնպէս իրաւունք եմ համարում խօսելու այդ ներկայացման մասին էլ՝ հիմնված իմ մի քանի ծանօթների յայտնած կարծիքների վրա, որոնք ինձ համար հեղինակութիւն էին։ Այդ ներկայացումն էլ անյաջող էր։ Այստեղ էլ կասեմ նոյնը. պ. Յովհաննիսեանը կարող էր աչքով, բաւարար կատարել «Ֆինի» դերը. ես նրան տեսել եմ այդ դերում։ Բայց միւս դերակատարները, պ. Յովհաննիսեանի խմբի անդամները, նոյնպէս պատահական սիրողներ էին... Ինչ խումբ, որտեղից է այդ խումբը—չը գիտենք, գիտենք միայն այն, որ այդ «խումբն» էլ անտէրութեան պտուղներից է։

Պէտք է վերջ տալ այդ բոլորին և ուրիշ ճանապարհ ընտրել։ Ինչու չը միանան պ.պ. Աւալեանը և Յովհաննիսեանը, հրաւիրեն դրսի միացած դերասաններին էլ և մի համեստ խումբ կազմեն ու առանց մեծ պրետենզիաների չափաւոր գներով ներկայացումներ տան. միթէ դա աւելի լաւ չէ լինի, քան այն, ինչ որ նրանք են անում և որը, հաւատացած եմ, չէ կարող շարունակվել։

Խնայեցէք և բեմը և հասարակութեան ճաշակը։

Սատափետ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 28-ին, տեղի ունեցաւ ժողովրդական առողջութեան վրա հսկող՝ քաղաքային մասնաժողովի նիստը, որի ժամանակ քննվեց քաղաքային ծննդական ապաստանարան հիմնելու և չքաւոր ազգաբնակութեան համար մանկաբարձական—գինեկոլոգիական օգնութիւն կազմակերպելու հարցը։ Մասնաժողովը, ուշադրութեան առնելով հարցի բարդութիւնը և նիստի ժամանակ յայտնըված տարբեր և միմեանց հակասող կարծիքները, որոշեց յանձնարարել իր անդամներից երկուսին—Աւթանդիլեանին և Ստեփանեանին—մշակել այդ հարցը և մի զեկուցում ներկայացնել նրա մասին մասնաժողովի հետեւեալ նիստի ժամանակ։

—

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 28-ին, տեղի ունեցաւ Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդի նիստը, որի ժամանակ լսվեց Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյի յայտարարութիւնը այն մասին, որ նա թողնում է խորհրդի անդամի պաշտօնը։ Խորհուրդը որոշեց շնորհակալութիւն յայտնել այն աշխատանքի համար, որ կրել է Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյ, որպէս խորհրդի անդամ։ Նոյն նիստի ժամանակ խորհուրդը, քննելով Թիֆլիսի այգեգործական ուսումնարանի հոգաբարձուի կարծիքը՝ նոյն ուսումնարանի կառավարչի պաշտօնի թեկնածուների մասին, կանգ առաւ ագրոնոմ Մեղվեցևի վրա, որը և շուտով կառաջարկվի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովի հաստատութեանը։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Քիշինեվի անկարգութիւնների գործը կը քննվի Օդեսայի դատաստանական պալատում, դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, նոյեմբերի 6-ին։ Դատարանի նիստերը տեղի կունենան փակ դռներով և կը տևեն շատ երկար։ Մեղադրվածները բացառապէս քրիստոնեաներ են։ Հրէաների դէմ յարուցած մեղադրանքը՝ Օստապով քրիստոնեայի համար, որ չէր մասնակցել անկարգութիւններին, դադարեցրած է պրօկուրօրի կողմից ճանաչվելով, որպէս անհրաժեշտ ինքնապաշտպանութիւն։

—

Գործարանական տեսչութեան հրատարակած հաշուից երևում է, որ 1902 թւականի ընթացքում բանուորների և բանուորուհիների հետ պատահած դժբաղդ դէպքերի թիւը հասել է 27,135-ի։ Ամենամեծ թիւը դրանցից ընկնում է Պետերբուրգի գործարանական շրջանի վրա, ուր տեղի են ունեցել աւելի քան 7 հազար դժբաղդ դէպքեր։ 1416 դէպքի հետեւանքն եղել է մահ կամ ծանր վնասուածք։

—

Կովկասեան գլխաւոր վարչութիւնը կարգադրել է ձրիապէս մկան թիֆի վարակիչ բաղադրութիւն ուղարկել Զուբնաբադի կայարանից Անդրկովկասի այն նահանգները, ուր ժամանակ առ ժամանակ երևում են դաշտային մկներ և մեծ վնասներ հասցնում հացաբոյսերի ցանքերին։ Գիւղատնտեսութեան համար այդ վնասակար կենդանիներին մկան թիֆի բաղադրութեամբ ոչնչացնելու փորձերը վերջին ժամանակ լաւ հետեւանքներ տւեցին։ Բագուի նահանգի համար Զուբնաբադի կայարանից ուղարկված է 1,861 շիշ մկան թիֆի բաղադրութիւն, որով ոչնչացրած են մեծ քանակութեամբ մկներ։

—

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 29-ին, Հաւլաբարի Արտաշեանի թատրոնում խաղացվեց Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկանները»։ Վաղուց էր, որ այդ պիէսը չէր խաղացվել և ժողովրդի մեծամասնութիւնը ցանկանում էր այդ պիէսը նորից տեսնել բեմի վրա։ Բայց, դժբախտաբար, թատրոնը համարեա թէ դատարկ էր այդ գիշերը, մասամբ լի օր լինելու պատճառով և մասամբ անձրևային ու ցեխ եղանակի պատճառով։ Տաղանդաւոր երգիծաբան Պարոնեանի գրուածքները շատ երկար ժամանակ կապրեն ու կը հետաքրքրեն ընթերցողին։ Ներկայ կեանքում՝ թէ գրական և թէ հասարակական ասպարէզների վրա ամէն մի քայլափոխում կը հանդիպեն Պարոնեանի կենդանի տիպեր։ Գլխաւոր դերը (Աբիսողոմ աղա) պ. Վրոյր շատ լաւ կատարեց։ Նա իր հմուտ և մտածված խաղով կենդանացրեց Պարոնեանի մեռած Աբիսողոմ աղային։ Բայց, դժբախտաբար, բոլոր միւս դերակատարները իրանց դերումը չէին և չէին էլ կարող լինել։ Նրանք բոլորովին անծանօթ ու անտիպ էին երևում արեւմտեան բարքերին և չափազանց կոպիտ ու խորթ էին արտասանում բառերը, մեծ սխալներ անելով։

—

Շիրակի գաւառի ԱՐԳԻՆԱ գիւղից մեզ գրում են. «Մի քանի տարի է, որ Շիրակի գիւղերում բուն է դրել ժանտախտը, որը գիւղից գիւղ թռչելով զզուելի անասնական վնասներ է պատճառում աղքատ գիւղացիներին—կոտորելով անխնայ անասունները։ Ներկայումս ժանտախտով վարակված են Փոքր-Փարկիթ և Մեծ-Փարկիթ գիւղերի անասունները. միայն վերջին գիւղում սպանել և այրել են անասնաբոյժները—եզ, կով, գոմէշ, և հորթեր, մօտ երկու հարիւր յիսունից աւելի»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Գեղեցիկ եղանակներ են լինում այստեղ։ Ձիւնի երես դեռ չենք տեսել, թէպէտև մօտակայ սարերը ձիւնել են»։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են. «Երէկ, ամսիս 27-ին, $7^{1}/_{2}$ ժամին, նախկին տ. Ս. Ի. Վալցի ուսումնարանի դահլիճում կայացաւ Բագուի նոր հաստատված իգական II-դ գիմնազիայի հոգաբարձական խորհրդի առաջին նիստը։ Ներկայացրած 16 անդամներից Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու պ. Զավադսկի հաստատել է միայն հետեւեալներին. տ. Ս. Ի. Վալցին, նահանգական դատարանի նախագահ պ. Կալքաուինին, ռէալական դպրոցի դիրէկտոր պ. Դէնֆէրին, տեխնիկական ուսումնարանի դիրէկտոր պ. Միխայլովսկիին, Բագուի արական պրօգիմնազիայի տեսուչ Բէլիւբօվին, քաղաքային ճարտարապետ Սկիբինսկիին, նօտար ս. Տրուսօվին, Հաջի-Զէյնալ-Աբդին Թաղիեվին, լեռնային ինժէնէր Ֆարախ-բէկ Վեզիրօվին, ինժեներ-տեխնոլոգ Հայկ Գեանջեցեանին, ինժէնէր-տեխնոլոգ Յովհաննէս Ամիրեանին։ Ժողովում հոգաբարձական խորհրդի նախագահ ընտրվեց պ. Կալքաուին։ Գիմնազիայի պատուաւոր հոգաբարձուհի միաձայն ընտրվեց Բագուի նահանգապետի կինը՝ տ. Օզինցօվա։ II-րդ իգական գիմնազիան կազմակերպվում է նախկին տ. Ս. Ի. Վալցի մասնաւոր գիմնազիայից առանց աշակերտուհիների վերաքննութեան, որոնց մեծամասնութիւնը հայեր են։ Գիմնազիայի տեսչուհի կը նշանակվի տ. Ս. Ի, Վալց, որը և վարում է այժմ այդ պաշտօնը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Պարսկաստանը նորից խօսեցնել է տալիս իր մասին։ Այդ երկրում վերջերս կատարվեցին մի քանի դէպքեր, որոնց մէջ գլխաւորը՝ մեծ կամ Սադրազամ-Աթաբէկի պաշտօնանկութիւնն էր և որոնք առիթ տուեցին զանազան ենթադրութիւնների։ Ոմանք տրամադիր էին այդ փոփոխութեան մէջ տեսնել անգլիական ազդեցութեան ուժեղանալը և քաղաքականութեան յաղթանակը, ոմանք վերագրում էին այդ պաշտօնանկութիւնը՝ ներքին պատճառ-

---

սունքներով, որոնք նրա ոսկեայ թշերի վրայով թափվում էին։ Նրա դէմքը լուսնի լոյսի տակ այնպէս գեղեցիկ էր, որ շարժեց փոքրիկ տարմահաւի կարեկցութիւնը։

—Ով ես դու, հարցրեց նրան տարմահաւը։

—Երջանիկ իշխանն եմ ես։

—Բայց ինչու ես լալիս, հարցրեց տարմահաւը. դու քո արտասունքներով ինձ բոլորովին թրջեցիր։

—Երբ ես դեռ ապրում էի և մարդկային սրտի տէր էի, պատասխանեց արձանը, չը գիտէի, թէ ինչ են իսկապէս արտասունքները, որովհետև ես ապրում էի Սան-Սուսի պալատում, որտեղ հոգսն ու կարիքը մուտք չունեն։ Ես ամբողջ օրը ընկերներիս հետ պարտէզում խաղում էի, իսկ երեկոյեան մեծ դահլիճում կառավարում էի պարերը։ Այդ պարտէզը շրջապատված էր մի շատ բարձր պարսպով, բայց թէ այն պարսպների մէջ ինչ էր գտնվում, իմ մաքովս անգամ չէր անցնում, որովհետև իմ չորս կողմը ամէն ինչ լաւ և գեղեցիկ էր։ Պալատականներս ինձ Երջանիկ իշխան էին համարում և ճշմարիտ որ ես երջանիկ էի, եթէ միայն զուարճութիւնը կարելի է երջանկութիւն համարել։ Այդպէս ապրեցի և մեռայ ես։ Եւ այժմ, երբ ես արդէն մեռել եմ, ինձ մի այնպիսի բարձր տեղ են կանգնեցրել, որտեղից ես քաղաքիս բոլոր թշուառութիւնները և կարիքները կարող եմ տեսնել և չը նայելով որ իմ սիրտը կապարից է շինված, բայց այնուամենայնիւ ես պէտք է լաց լինեմ։

—Ինչ, միթէ նրա սիրտն իսկական ոսկուց չէ, հարցրեց ինքն իրան տարմահաւը. Նա շատ քաղաքավարի է, որ իր մասին բացարձակապէս մի այդպիսի անհաճոյական նկատողութիւն արեց։

—Այստեղից շատ հեռու, շարունակեց յուզված և մեղեդիական ձայնով արձանը, մի փոքրիկ փողոցում մի թշուառ տուն է գտնվում։ Լուսամուտներից մէկի միջով, որ բաց է, ես տեսնում եմ մի կնոջ, որ նստած է մի սեղանի մօտ։ Նրա դէմքը նեղ և տառապանքից բոլորովին հիւծված է, ձեռքերը կոպիտ ու կարմիր, ասեղներից ծակծկված, որովհետև նա կար անող մի կին է։ Նա թագուհու պատուաւոր և ամենասիրելի կանանցից մէկի համար մետաքսեայ հագուստի վրա չարչարանքի ծաղիկներ է գործում, իսկ այդ հագուստը նա առաջիկայ պալատական պարահանդէսի համար է պատրաստել տալիս։ Սենեակի անկիւնում մի անկողնում հիւանդ պառկած է նրա փոքրիկ զաւակը։ Նա տենդում է և շարունակ նարինջներ է խնդրում։ Հիւանդ մանուկի մայրը նրան գետի ջրից աւել ոչինչ չէ կարող տալ, դրա համար էլ մանուկը լաց է լինում։ Տարմահաւ, իմ սիրելի և փոքրիկ տարմահաւ, չես կարող իմ սրի ճարմանդից սուտակը հանել և տանել նրան տալ։ Ինչպէս դու էլ ես տեսնում, ես չեմ կարող շարժվել, որովհետև ոտներս պատուանդանի վրա են ամրացրած։

—Ինձ սպասում են Եգիպտոսում, ասաց տարմահաւը, իմ ընկերները Նեղոսի ափերով այս ու այն կողմերն են թռչում և խօսում լուտոսների մեծ ծաղիկների հետ։ Նրանք շուտով կը հանգստանան զօրեղ թագաւորի շիրիմում։ Թագաւորն ընկած է իր նկարներով զարդարված դագաղում։ Նա դեղին կտաւով փաթաթված և զանազան դեղահիւթերով զմռսված է։ Թագաւորի պարանոցից կախված է դժգոյն և կանաչ նեֆրիտեայ մի շղթայ, իսկ նրա ձեռքերը թառամած տերևների են նման։

—Տարմահաւ, իմ սիրելի և փոքրիկ տարմահաւ, ասաց իշխանը, չես ցանկանում մի գիշեր ինձ մօտ մնալ և բանբերս դառնալ։ Այն երեխան այնպէս ծարաւ, իսկ նրա մայրը այնպէս տխուր է...

—Իմ կարծիքով ես երեխաներից ոչ մի օգուտ չունեմ, պատասխանեց տարմահաւը. երբ ես վերջին ամառս գետի ափումն էի ապրում, երկու անկիրթ երեխաներ, կարծեմ ջրաղացպանի որդիներն էին, որոնք ինձ միշտ քարկոծում էին։ Այդ քարերը, ի հարկէ, ինձ չէին կպչում, որովհետև առաջին որ մենք տարմահաւերս շատ լաւ ենք թռչում և երկրորդ, որ ես մի այնպիսի ընտանիքից եմ ծագում, որ յայտնի է իր ճարպիկութեամբ։ Ինչ էլ որ լինի, նրանց կողմից այդ քայլը արհամարհանքի նշան էր։

Բայց երջանիկ իշխանն այնպէս էր տխրել, որ շարժեց փոքրիկ տարմահաւի ցաւակցութիւնը։

Այստեղ շատ ցուրտ է, բայց չը նայելով դրան՝ ես ուզում եմ գիշերը քեզ մօտ մնալ և քո հաւատարիմը դառնալ։

—Շնորհակալ եմ քեզանից, փոքրիկ տարմահաւ, ասաց իշխանը։

Այն ժամանակ տարմահաւը կտցահարեց իշխանի սրից սուտակը և քաղաքի տների տանիքների վրայով թռչելով, կտցի մէջ բռնած, այնտեղ տարաւ սուտակը։ Նա անցաւ եկեղեցու զանգակատան մօտով, որի կողքերին սպիտակ մարմարիոնից հրեշտակներ էին քանդակված։ Տարմահաւն անցաւ նոյնպէս պալատի մօտով և լսեց պարի աղմուկը։ Մի գեղեցիկ օրիորդ իր սիրեկանի հետ պատշգամբն էր դուրս եկել։

—Ինչ հրաշալի են աստղերը և ինչպէս զօրաւոր է սիրոյ ույժը, ասում էր սիրեկանը իր սիրուհուն։ Յուսով եմ, որ պալատական պարահանդէսի համար առանձնապէս պատուիրած զգեստս ժամանակին կը վերջացնեն, ասում էր օրիորդը։ Ես պատուիրել եմ այդ նոր զգեստի վրա չարչարանքի ծաղիկներ գործել. բայց ինչ անփոյթ կանայք են այդ կար անող արարածները։

Տարմահաւը թռաւ գետի վրայով և նկատեց նաւերի կայմերից կախված լապտերները։ Նա անցաւ հրէական թաղը (Ghetto) և տեսաւ շատ ծերունի հրէաներ, որոնք միմեանց հետ սակարկում և պղնձեայ նժարներում փողը կշռում էին։ Վերջապէս նա հասաւ և կարիքի տունը և ներս նայեց։ Մանուկը տենդով հիւանդ պառկած էր իր անկողնում, իսկ նրա մայրը յոգնածութիւնից քնով էր անցել։ Տարմահաւը ներս ցատկեց և մեծ սուտակը դրեց սեղանի վրա՝ կնոջ մատանու կողքին։ Յետոյ նա սկսեց հանդարտ կերպով թռչկոտել մանուկի անկողնի շուրջը և իր թևերով հովհարեց նրա ճակատը։

—Ինչ լաւ հով է, կարծեմ այժմ ես լաւանում եմ, ասաց մանուկը և ընկաւ թմրացնող քնի մէջ։

Դրանից յետոյ տարմահաւը վերադարձաւ երջանիկ իշխանի մօտ և իր բոլոր արածը պատմեց նրան։

—Զարմանալի է, ասաց տարմահաւը, որ ես ինձ այժմ բաւական տաք եմ զգում, չը նայելով, որ բաւական ցուրտ է։

—Այդ նրանից է, որ դու մի բարի գործ կատարեցիր, ասաց իշխանը։ Այնուհետև իշխանը մտածմունքի մէջ ընկաւ և յետոյ քնեց։ Մտածելը նրան միշտ քնեցնում էր։

(Կը շարունակվի)

Ների, պալատական երկպառակութիւնների և ինտրիգների։

Այստեղ գուցէ շուտով պարզէ, թէ որն է այդ ենթադրութիւններից ճիշդը, բայց մի բան անհրաժեշտ է, որ անգլիացիները, վերջերս սկսել են լուրջ ուշադրութիւն դարձնել Պարսկաստանի վրա։ Նրանք մի շարք միջոցների ձեռնարկեցին՝ ուժեղացնելու անգլիական կուլտուրան և զարգացնելու անգլիական առեւտուրը։ Այս տարւայ սկզբին, Անգլիան ուղարկեց մի արտակարգ և արեւելեան բոլոր շքեղութեամբ օժտված դեսպանութիւն Շահի մօտ. Նա տարվեց պարսից կառավարութեանը առեւտրական նոր դաշնագիր կնքել, որով անգլիական ապրանքներին նոյն առաւելութիւնները և բացառութիւններն են շնորհվում, ինչ որ ռուսական ապրանքին, վերջին անգամ կնքված ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագրով։ Դրանից յետոյ տեղի ունեցաւ սադրազամի պաշտօնանկութիւնը, իսկ այժմ Հնդկաստանի փոխ-արքայ լօրդ Կըրզօն, նա որ Պարսկաստանի ամենահմուտ գիտակներից մէկն է և որի ծրագրով գործում է անգլիական կառավարութիւնը, արդէն այցելում է հարաւային Պարսկաստանը։

Այդ քաղաքական մեծ կարեւորութիւն ունեցող պաշտօնական այցելութեան և ուղեւորութեան մասին, ահա ինչ է ասում Թէհրանի կառավարչական օրգան «Իրան» լրագիրը, ինչպէս հաղորդում է Րէյտէրի գործակալութիւնը. «Թէհրանի պաշտօնական լրագրում տպված է մի առաջնորդող յօդուած լօրդ Կըրզօնի՝ Պարսից ծոցը այցելելու մասին։ Յօդուածը յոյս է յայտնում, որ այդ այցելութիւնը կը բազմացնէ առեւտուրը Մեծ-Բրիտանիայի և Պարսկաստանի մէջ և կամրացնէ բարեկամական յարաբերութիւնները երկու կառավարութիւնների մէջ, ինչպէս և արտայայտվում է ողջոյն և բարի ցանկութիւններ Կըրզօնին բոլոր պարսիկների կողմից։ Յօդուածը վերջանում է ցանկութեամբ, որ միշտ պահպանվեն սերտ կապեր Պարսկաստանի և շահին բարեկամ— անգլիական կառավարութեան մէջ, որի հետ բարեկամութիւնը Պարսկաստանը կը ցանկար պահպանել»։

Արտատպելով այս հեռագիրը, Պետերբուրգի «Новости» լրագիրը տպել է հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը, որ առաջ ենք բերում այստեղ։

«Պարսկական հարց դեռ գոյութիւն չունի, բայց, ըստ երեւոյթին, հեռու չէ ժամանակը, երբ պարսկական գործերը կը գրաւեն իրանց վրա Ռուսաստանի և Անգլիայի առանձին ուշադրութիւնը։

«Ներկայումս Պարսից կառավարութիւնը ֆինանսական շուրջ կրիզիսի մէջ է, այդ էր իսկական պատճառը Շահի մեծ վէզիրի հրաժարականի։ Այժմեան Շահը, հիւանդ և թոյլ կամքի տէր մարդ, հետեւում է «օրէցօր» քաղաքականութեան և դժուար թէ կարողանայ որ և է բան անել դրութեան բարւոքման մասին։ Ժողովուրդը ծանրաբեռնված է հարկերով և, այնուամենայնիւ, շնորհիւ ֆինանսական և այլ վարչութիւնների մէջ տիրող անկարգութեան, Պարսկաստանը շարունակ պէտք ունի դրամի։ Ինչպէս և Թիւրքիայում, պաշտօնեաները և զինւորականները ամբողջ ամիսներով չեն ստանում ռոճիկ և ստիպված են ապրել ժողովրդից ապօրէն տուրքեր վերցնելով։ Այդ պատճառով շարունակ Պարսկաստանի զանազան կէտերում տեղի են ունենում անկարգութիւններ։ Հետեւանքը լինում է—ընդհանուր քաոս, ուր դժուար է որ և է բան որոշել։

«Ու տակայն իր բնական յատկութիւններով, Պարսկաստանը հարուստ երկիր է, որից կարելի էր շատ բան քաղել, եթէ կառավարութիւնը այլ կերպ դրված լինէր։ Բացի դրանից նա աւելի ձգտում է դէպի րէֆօրմները, քան Թիւրքիան։

«Պարսկաստանի գործերում ամենից շատ շահագրգռված են Ռուսաստանը և Անգլիան։ Մինչև այսօր Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ կատարվում էր գաղտնի կռիւ ազդեցութեան համար և մինչ ռուսաց ազդեցութիւնը աւելի ամրապնդվում էր հիւսիսում, հարաւային մասում ամրապնդվում էր անգլիական ազդեցութիւնը։ Ռուսաստանը ստացել է կոնցեսիա երկաթուղի շինելու Էնզելի քաղաքից մինչև Թէհրան։ Անգլիան այդպիսի կոնցեսիա ունի Թէհրանից Պարսից ծոցը երկաթուղի տանելու։ Հաւանօրէն, շուտով երկու պետութիւնները օգուտ կը քաղեն իրանց կոնցեսիաներից այնպէս որ ամբողջ Պարսկաստանով մի ուղիղ երկաթուղային գիծ կանցնի և դրանով հիմք կը դրվի նրա բնական հարստութիւնների մշակման։

Այնուհետև լրագիրը խորհուրդ է տալիս, որ Ռուսաստանը և Անգլիան փոխանակ մրցելու, կամ փոխանակ ազդեցութիւնների շրջանը բաժանելու, միասին գործեն այնպէս, ինչպէս այժմ միաբան գործում են Բալկանեան թերակղզու վրա Աւստրիան և Ռուսաստանը առանց բաժանելու ազդեցութեան շրջանները։ Այդ միաբան և համերաշխ գործողութեամբ, լրագրի կարծիքով, կը ծաղկէ և կը բարգաւաճէ ամբողջ Պարսկաստանը։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

Ռուսաստանը բողոքում է. Ինչպէս երեւում է Եապոնիայի գործ դրած ջանքերը իրական հետեւանքներ են ունեցել Կորէայում։ Կառավարութիւնը ֆինանսական մի բարձր պաշտօն յանձնել է եապոնացի Կատօին։ Պարզ է, իհարկէ, որ այդ երեւոյթը ցանկալի չէր կարող լինել ռուսներին։ Եւ ահա ռուսական կառավարութիւնը Կորէայի իր դեսպան Պաւլօվի միջոցով, ինչպէս հաղորդում է «Times» լրագիրը, այդ առիթով մի բողոքագիր է ներկայացրել կորէական կառավարութեանը։ Այդ յայտագրի մէջ յիշված է նաև, որ 1878 թ. Կորէան խոստացել է այդպիսի պաշտօնները օտարականների չը յանձնել։

Որն է ճիշտը. Մի քանի օր առաջ մենք առաջ էինք բերել եւրօպական լրագիրների մի քանի տեղեկութիւնները, որոնցից պարզ երեւում էր, որ Հեռաւոր Արեւելքում Եապոնիայի զինւորական ոյժը անհամեմատ մեծ է, քան թէ Ռուսաստանի ոյժը։ Այժմ ռուսական մի քանի թերթեր աշխատում են հակառակը հաստատել։ Այսպէս օրինակ. «Новое Вр.» լրագրի հաշւով հակառակ պետութիւնների ծովային ոյժերը հետեւեալ պատկերն են ներկայացնում։

Ռուսաստանի նաւախումբը իր ամբողջութեամբ պարունակում է 199,000 տօնն և ունի ընդամենը 577 թնդանօթ, իսկ եապօնական նաւերի պարունակութիւնն է 170,577 տօնն՝ 488 թնդանօթներով։

«Приамур. Вѣд.»-ին, նոյն հարցի մասին խօսելով գրում է. «Եթէ Ռուսաստանի ծովային ոյժերի վրա աւելացնենք այն զօրագնդերը, որոնք գտնվում են Մանջուրիայում, Կվանտունում և Պրիամուրեան շրջանում, այն ժամանակ կը ստացվի մի այնպիսի ահռելի զօրութիւն, որին վախեցնել չէ կարող ոչ մի թշնամի...»

Կրկնում ենք. եթէ դրա դէմ դնենք եւրօպական և եապօնական թերթերի կարծիքը, այն ժամանակ բոլորովին հակառակ պատկեր կըստացվի։ Իսկ թէ այդ տեղեկութիւններից որն է ճիշտը՝ եւրօպականը, թէ ռուսականը—դա դժուար է գուշակել։

—

Ռուսաստանը յետ է նահանջում. Վիեննայից Տօկիօ հասած պաշտօնական տեղեկութիւններից երեւում է, որ ռուսները հեռացել են Իօնգամբօ նաւահանգստից, նախապէս աւերելով ամրոցը և այնտեղ թողնելով միայն 20 պահապաններ։

«Новости» լրագիրը հաղորդելով այդ լուրը կատարեալ լռութիւն է պահպանում պատճառների մասին։

—

Չինաստանն ում կողմնակիցն է. Դեռ մինչև օրս չինական կառավարութիւնը կտրուկ կերպով չէ արտայայտել, թէ ում կողմնակից է՝ Ռուսաստանին, թէ Եապոնիային։ Սակայն ինչպէս երեւում է կարծիքների հոսանքը նրան աւելի ու աւելի մօտեցնում են Եապոնիային։ «Times»-ի ասելով երկու ենթա-թագաւորներ՝ Իւյան Շիկայ և Չժան-Չժիդունը մօտ օրերս ներկայացել են կայսրին և համոզեցուցիչ կերպով խորհուրդ տուել միանալ Եապոնիայի հետ՝ ռուսների յարձակողական հոսանքը դադարեցնելու համար։

Դրանք երկուսն էլ Չինաստանի ամենանշանաւոր պետական գործիչներից են և յայտնի են իբրև ջերմ հայրենասէրներ։ Պարզ է, ուրեմն, որ նրանց խորհուրդը անուշադրութեան մատնվելու չէ։

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Թիւրքերը գաղթում են. Թէև մակեդոնական շարժումը վերջին ժամանակներս թուլացել է, թէև բարենորոգումների մասին անընդհատ շարունակվում են բանակցութիւնները, բայց այնուամենայնիւ դեռ արիւնահեղ ընդհարումների վտանգը չէ վերացել։ Պատերազմի ահ ու մահ ամպերը դեռ կախված մնում են Թիւրքիայի և Բօլգարիայի վրա և մշտական երկիւղի մէջ պահում թէ պետական գործիչներին և թէ հպատակ ազգերին։

Լրագրական վերջին տեղեկութիւններից երեւում է, որ Բօլգարիան ռազմական բոլոր կէտերում կենտրոնացած է պահում իր զօրքը և հաւատացած է, թէ սահմանապահ գնդերը բաւական երկար կարող են դիմադրել թշնամուն, այդպիսով հնարաւորութիւն տալով բօլգարական կառավարութեանը զէնքի կանչել իր միւս զինւորներին։

Այդպիսի տագնապական դրութիւնը մեծ անհանգստութիւն է պատճառել բօլգարահպատակ թիւրքերին։ Նրանք ծախում են իրանց ունեցվածքը, վերջացնում են գործերը և խումբ-խումբ գաղթում դէպի Թիւրքիա, երևի յոյս ունենալով, թէ այնտեղ՝ սուլթան Համիդի հովանաւորութեան տակ աւելի բարեբաստիկ կեանք վարել կը կարողանան։

—

Սուլթան Համիդի ու Վիլհելմի սէրը չէ մարում. Վաղուց են սիրում միմեանց սուլթան Համիդն ու գերմանական Վիլհէլմ կայսրը։ Բայց սովորական, պլատոնական սէր չէ դա, այլ յետին նպատակների, տնտեսական-քաղաքական միտումների վրա հիմնված մի ձեւական զգացմունք։

Եւ փաստերը ցոյց են տալիս, թէ քանի որ շարունակվում է Թիւրքիայի հիւանդոտ դրութիւնը, քանի որ Գերմանիան առիթներ ունի հիւանդից տնտեսական շահեր ստանալու, այդ երկու միապետների սէրը կը մնայ վառ, անմարելի։

Ուշադրաւն այն է, որ այդ սիրոյ նշանները միշտ երեւան են գալիս այն ժամանակ, երբ Թիւրքիան նեղված է լինում քաղաքականապէս։ Դրա մի նոր ապացոյցն է յիշում «Temps» լրագիրը։

Ինչպէս յայտնի է, ներկայումս Ռուսաստանն ու Աւստրիան կտրուկ կերպով պահանջում են իրանց մշակած բարենորոգումների ծրագիրն իրականացնել։ Թիւրք կառավարութիւնը ձըգձգում է, խուսափել է աշխատում։ Եւ ահա այդ կրիտիկական բոպէում սուլթանը մի սիրալիր նամակ է գրում իր բարեկամ Վիլհելմին։ Նամակը յանձնված է Բերլինի դեսպան Թեվֆիկ փաշային, որը տանելու է նաև թանկագին ընծաներ գերմանական կայսրին։

Այդ նամակի մէջ սուլթան Համիդը ջերմագին շնորհակալութիւն է յայտնում Վիլհելմ կայսրին՝ իր ցոյց տուած բարեկամութեան համար և յանուն այդ բարեկամութեան նրա օգնութիւնն է խնդրում Թիւրքիայի ներկայ ծանր բոպէում։

Ուրիշ խօսքով ասած՝ սուլթանը Գերմանիայից օգնութիւն է խնդրում մակեդօնական բարենորոգումները չը կատարելու համար։

Բայց արդեօք կարող է Վիլհելմի սէրը դէպի Համիդը մի այդպիսի օգնութիւն հասցնել...

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ ՍԽԱԼ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ ժամանակներ առաջ Պարսկաստանում հայերի դատերը տեսնվում էին հաքիմների մօտ. բայց հայերը հաքիմների կաշառակերութիւնից դժգոհ՝ կառավարութիւնից խնդրեցին իրանց համար առանձին դատաւորներ (սարփարասներ) նշանակել։ Հայերի այդ ցանկութիւնը իրականացաւ, բայց կաշառակերութիւնը աւելի մեծ չափով շարունակվեց նաև սարփարասների օրով. եթէ հաքիմները 10 կաշառք էին ստանում, այժմ սարփարասները 100 են վերցնում. ուստի դժգոհութիւնը այժմ էլ իր գագաթնակէտին է հասել և սարփարասների հարստահարութիւնից ազատվելու համար հայ ժողովրդի մտածող դասակարգը կամ աւելի ճիշդ է ասել՝ մի քանի անհեռատես մարդիկ, չարիքի առաջը առնելու համար, մտածել են կառավարութեան դիմել և խնդրել, որ հայերը իրանց կողմից վճարեն սարփարասների ռոճիկը, որովհետև այդ պաշտօնեաները Պարսկաստանում կառավարութիւնից ռոճիկ չեն ստանում, այլ ապրում են կաշառքներով և տուգանքներով։

Հայերը կարծում են, որ սարփարասները ռոճիկ ստանալով, պիտի դադարեն ժողովրդին կողոպտելուց։ Ահա այստեղ է մեծ սխալը։

Գուցէ առժամանակ սարփարասները կաշառակերութեան մէջ մեղմ ընթացք բռնեն, բայց ո՞վ է երաշխաւորում, որ ժամանակ անցկենալուց յետոյ չեն շարունակելու իրանց կաշառակերութիւնը։

Մենք որքան որ ուսումնասիրել ենք Պարսկաստանը, մի այդպիսի երաշխաւորութիւն չենք տեսնում։

Սարփարասները, չը նայած որ հայերից են ստանալու իրանց ռոճիկը, բայց շարունակելու են ամեն մի պատեհ առիթից օգտվել հայ ժողովրդից վերցնելու կաշառքներ և տուգանքներ։ Միթէ քիչ կան քաղաքակիրթ համարված երկիրներ, որտեղ չաղ ռոճիկներ ստացող պաշտօնեաներ կաշառքներ են վերցնում. Նոյն բանը պատահելու է նաև քիչ քաղաքակրթված Պարսկաստանում, և այն ժամանակ, հայերի կողմից ճարվելիք ռոճիկները ժողովրդի վզին մի աւելորդ բեռ են լինելու։

Ուրեմն, պարսկահայերի այդ ցանկութիւնը և այդ քայլը մի մեծ սխալ է, այդ սխալ քայլի հետեւանքով հայ ժողովուրդը ծանրաբեռնվելու է մի աւելորդ տուրքով։ Թեմակալներին է մնում այդ մասին ուրիշ ելք մտածել։

Դոկտ. Կ. Փաշայեան

Թիֆլիս

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ունգարական նոր մինիստր-նախագահ Տիսսայի առաջին անգամ երեւալը ունգարական պառլամենտական ժողովի առաջ անհաջին աղմուկի պատճառ դարձաւ։ Նիստի հէնց սկզբում փոխ-նախագահ Դանիէլ յայտնեց, որ Ապպօնի հրաժարվում է պառլամենտական ժողովի նախագահի պաշտօնից։ Ուգրօնի կողմնակիցները պնդում էին, որ հրաժարականը բռնի է, որ պէտք է նորից ընտրել Ապպօնիին նախագահ և որ հրաժարականը չը պէտք է ընդունել, որովհետեւ աւստրիական գահը և կառավարութիւնը որոնում են աւելի ենթարկվող և հնազանդ նախագահ։ Վիճաբանութիւնները այս առիթով շարունակվում են երկու ժամ. վերջապէս ինքը Ապպօնի յայտնում է, որ իր հրաժարականը վերջնական է։ Կարճ ընդմիջումից յետոյ՝ առաջ է գալիս նոր մինիստրութիւնը՝ իր գլուխ ունենալով Տիսսային։ Ազատամիտ կուսակցութիւնը փորձում է ողջունել նրան, բայց Ուգրօնի կուսակցութիւնը բարձրացնում է խլացնող աղմուկ, որի միջից լսվում են աղաղակներ.—«Դուրս արէք նրան, մենք չենք կամենում լսել Տիսսայի անունը, նա այստեղ գործ չունի կատարելու»։ Տիսսային թոյլ չեն տալիս խօսել։ Աղմուկի մէջ նա բարձրացնում է ձեռքի ծրարը, որի մէջ գտնվում է կայսերական հրաման մինիստրութեան կազմութեան վերաբերմամբ, բայց դա միայն առիթ է տալիս աղմուկի ուժեղանալուն։ Լըսվում են աղաղակներ. «Ինչ անազնւութիւն, ինչ խայտառակութիւն, դա իսկական Տիսսան է, դուրս արէք նրան»։ Տիսսա տալիս է կայսերական հրամանը փոխ-նախագահին, որը կարգադրում է ոչ միայն կարդալ հրամանը, այլ և կազմել այդ մասին արձանագրութիւն, որպէսզի մինիստրութիւնը իրաւունք ունենայ նոյն օրը ներկայանալու մագնատների ժողովին։ Երկար աղմուկներից յետոյ հազիւ Տիսսային աջողվում է կազմել տալ այդ արձանագրութիւնը, որից յետոյ նա հեռանում է պառլամենտական ժողովից։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 Նոյեմբերի

ՏՕԿԻՕ։ Մինիստր-նախագահը ընդունեց հասարակական լիգիայի պատգամաւորութեանը և բացատրեց, որ անհրաժեշտ է միութիւն առաջացնել ժողովրդի մէջ՝ երկրի ներկայ դրութիւնը ամրացնելու համար։ Նրա ասելով այդ դրութիւնը չափազանց օրհասական է։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Պանամա ժամանեց ծովապետ Գլասը պատերազմական երկու նաւերով։

ԲԵՐԼԻՆ։ Երէկվայ զբօսանքը օգտակար էր կայսրի համար։

ՇԱՆԽԱՅ։ Կառավարութիւնը յանձնարարեց գաւառական իշխանութիւններին զեկուցում ներկայացնել այն քաղաքների մասին, որոնք պէտքական են օտարերկրացիների գաղութներ հաստատելու համար։ Ենթադրվում է, որ այդ քայլի պատճառը չինական կառավարութեան այն համոզմունքն է, թէ միայն երկիրը վաճառականութեան համար բաց անելով կարելի է ամրացնել Չինաստանի դրութիւնը։

ՓԱՐԻԶ։ Լուբէն իտալական թագաւորին իր այցելութեամբ կը պատասխանէ միայն եկող գարուն։ Կառավարութիւնը կարգադրութիւն արեց միանձնուհիներին ծովային հիւանդանոցներից հեռացնելու մասին։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Զինովիեվը և Կալիցէն իրանց կառավարութիւնների յանձնարարութեամբ երեկ արտաքին գործերի մինիստրի մօտ նորից պնդեցին, թէ շուտով պէտք է ընդունել բարենորոգումներին վերաբերեալ պահանջները անփոփոխ կերպով։ Այդ առիթով յանձնեցին մի համառօտ յայտագիր։ Անհիմն են այն լուրերը, թէ այդ թղթի մէջ յիշված է որոշ պայմանաժամ կամ ուլտիմատում բարենորոգումների ընդունելու մասին։

ՎՈՐՈՆԵԺ։ Առաւօտեան ժամը 10-ին և 30

բոպէին բարեհաճեց ժամանել Մեծ Իշխան Թագաժառանգը և մեկնեց դէպի Միտրոֆանեւկիյ վանքը։ Փողոցներում կանգնեցրած էին դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները։ Հրապարակներում և փողոցներում Նորին Միհոււթեանը ողջունում էր ժողովուրդի խիտ բազմութիւնը։ Մեծ Իշխան Թագաժառանգը բարեհաճեց այցելել Կայսեր Նոյի ընկերութեան հիւանդանոցը, կադետների դպրոցը և ժամը 2-ին մեկնեց դէպի Ռոմնի։

30 հոկտեմբերի

ՍՕՖԻԱ։ Հաւաստացնում են, թէ սուլթանը հրամայել է վերանորոգել անմիջական բանակցութիւնները բուլղարական կառավարութեան հետ՝ բարենորոգումներ մտցնելու վերաբերմամբ։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Հոկտեմբերի 20-ին Բ. Դրանը յանձնած յայտագրով ռուսական և աւստրիական դեսպանները, դառնալով բարենորոգումներին վերաբերեալ վերջին առաջարկութիւններին, յայտնեցին, որ այդ պահանջները համապատասխանում են նոյն իսկ իրա՝ Թիւրքիայի շահերին և աւելի եւ ընդունելի պէտք է լինեն, որովհետև խօսքը միայն ժամանակաւոր միջոցների մասին է։ Դեսպանները հաստատուն յոյս յայտնեցին, թէ Բ. Դուռը կը կատարէ այդ պահանջները ամենակարճ ժամանակամիջոցում։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Բալֆուրի ճառի վրա Կ. Պօլսում առանձին ուշադրութիւն են դարձրել։ Նա մատնանիշ է արել, թէ Ռուսաստանի և Աւստրիայի պահանջները minimum են ներկայացնում։ Դրանից հետևում է, որ եթէ Անգլիան անմիջական մասնակցութիւն ունենար, այն ժամանակ աւելին կը պահանջէր։ Այդպիսով Թիւրքիան պէտք է եզրակացնէ, որ եթէ նա համաձայնութիւն չը կայացնէ Ռուսաստանի և Աւստրիայի հետ, այն ժամանակ նրան կառաջարկվեն աւելի ծանր պայմաններ։ Դա մօտաւորապէս նոյնն է, ինչ որ գերմանական կառավարութիւնը բազմաթիւ անգամ յայտնել է Թիւրքերին։ Բալֆուրի ճառը ապացուցանում է, թէ արդարացի է նախազգուշացումը և կը նպաստէ դրդել Թիւրքիային՝ ենթարկվելու անհրաժեշտութեանը, որի նշանները արդէն երևում են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правит. Вѣстникъ» լրագրում տպագրված է. «Հոկտեմբերի 28-ի գիշերը, երբ պօստատար գնացքը Պետերբուրգից Մոսկվա էր գնում, պօստային վագոնի պահեստում հրդեհ առաջացաւ արտասահմանեան մի քանի ծանրոցների ինքնայրումից։ Բոլորովին այրվեցին 467 միջազգային ծանրոցներ, 11 պարկ, որոնցից երկուսը լրագիրներով և 9-ը թղթակցութիւններով, 3 կապոց ծանրոցներով և 1 կապոց լրագիրներով։ Նոյնպէս այրվեցին 13 պայուսակ, որոնց միջի արժեքաւոր թղթերի և 200 թղթադրամների մեծ մասը անվնաս մնաց։ Կրակից փչացած են 50 պայուսակ, բայց նրանց միջի իրերը պահպանված են։ 52 պայուսակ և 28 պարկ թրջվել են հրդեհը հանգցնելու ժամանակ։ Ամբողջ թղթակցութիւնը՝ թէ անվնաս մնացածները և թէ կրակից փչացածները, հոկտեմբերի 28-ին հասցրել են Մոսկվայի գլխաւոր պօստատունը։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

Աշակերտաց համար.

1. Դասատետր կրօնի ա. տարի . — 25
2. » » բ. » . — 20
3. » » գ. » . — 30
4. Հին-ուխտ դ. » . — 35
5. Նոր-ուխտ ե. » . — 40
6. Գործք առաքելոց զ. » . — 40

Ուսուցչաց համար.

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.) — —
8. » » —նոր-ուխտի . 2— 5
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ. 1—50
10. » » » Ե. » — 50

Ինձ դիմողներին տալիս եմ 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղջ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".
80—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Լոյս տեսաւ
№ 4
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ԿԵԱՆՔԻ ԴԱՍԸ
Պատմուածք
Գինն է 5 կոպ։
Պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում, Գանովսկայա փող. տպարան Մ. Վարդանեանի։ Գումարով գնողներին զիջում։
1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՌՈՒՍԱՑ ՕՊԵՐԱ
Ուրբաթ, հոկտեմբերի 31-ին
կը ներկայացնէ
ՖԱՈՒՍՏ
Վալպուրգիական գիշերով
Օպերա 3 գործ. երաժշտութիւն Գունոյի
Մասնակցում են.—Տ.տ. Արցիբաշևա, Կալինինա, Լեկինա. Պ. պ. Դարսկի, Բոյսկի, Ամիրջան, Ֆեօդորով, Գավրիլով։
Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։
1—1

ՀՐԱՒԷՐ
Կիրակի, նոյեմբերի 2-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Շամքորեցոց ս. Աստուածածին եկեղեցում լինելու է նոր երէցփոխի ընտրութիւն, ուստի սրանով խնդրում եմ նոյն եկեղեցւոյ պ.պ. ծխականներին որոշած օրը և ժամին չըմոռանալ բերել յիշեալ եկեղեցին՝ ընտրութեանը մասնակցելու համար։
Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների բ. մասի գործակալ՝ Ղևոնդ քահ. Մաթիկեանց 1—2

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
մի հմուտ գործակատար պատրաստի հագուստեղէնի վաճառատան համար։ Ամսավարձն է 40—50 ռուբլի, ցանկացողները թող դիմեն Երեւան II կարգի վաճառական Մկրտիչ Աղավելեանին։ 1—3

ԲԺՇԿՈՒՀԻ
Ա. ՔԱՖԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը 9—11 ժ. առաւօտը և 5—7 ժ. երեկոյեան։
Վելեամինովսկայա փողոց. տ. Սաֆարովի, № 13. (չ. ու. կ.) 2—10

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՍՕՓԻԱ ՉԱՔԱՐԵԱՆ ԽԻՉԱՆԵԱՆ
Վերադառնալով ամառանոցից, ընդունում է հիւանդներին 3—5 ժամը, Վելիամինովսկայա, № 16. 9—10

ԲԺՇԿՈՒՀԻ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերադարձել է հանքային ջրերից և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։ Գանովսկայա փող. № 20, տ. Թամամշևի (Гановск. ул., д. Тамамшева, № 26).
Առաւօտեան 9—10½ ժամը
Երեկոյեան 5— 7 ժ.

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինովսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի։
85—100

ԲԺԻՇԿ
Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։
Քիմիկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ։
Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.
Երեկոները 5—6 ժ.
Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիևի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 27—100

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
վաճառվում են հետևեալ հայերէն նոր գրքերը՝

ԱԴԱ-ՆԵԳՐԻ, Բանաստեղծութիւններ Ա. պրակ, Թարգմանեց Ց. Յակոբեան, (երկու աւստրիպատկերով և կենսագրականով), Թիֆլիս, 1908 թ. գ. 30 կ.։
ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ Ա., Մրրկի Սուրբը, Թիֆլիս, 1908 թ. գ. 1 ր.։
ԱՐԾՐՈՒՆԻ Վ. ԲԺՇԿ. Աղջիկ, (Առողջապահական և բարոյագիտական էտիւդ), պատկերներով, Թիֆլիս 1908 թ. գ. 60 կ.։
ԲԱԲԵԱՆ Գ. ԲԺՇԿ. ՀՐԱՏ., Տնային Բժշկարան, պրակ Ա., Անդամազննութիւն և Բնախօսութիւն, գրեց ակադեմիկ Ի. Ր. Տարխանով 104 պատկերներով, Թիֆլիս 1908 թ. գինն է 1 ռուբլի։
ԴԱՂԲԱՇԵԱՆ Ց., Լիակատար Բառարան ռուսերէնից—հայերէն, չորրորդ պրակ, Թիֆլիս 1908 թ. գինն է 1 ռուբլի։
ԼՈՒՆԿԵՎԻՉ Վ., Բնութեան երկու մեծ թագաւորութիւնները, պատկերազարդ, փոխադրեց Ցոկոր քահանայ Սաաբկեան, Պետերբուրգ, 1908 թ. գ. 30 կ.։
ՄԱՂԱՔԵԱՆ Գ. Բժ.-Ուս., Մայր և Երեխայ, (Մառանգականութիւն, Սեռական հասունութիւն, Ցղութիւն, Ծննդաբերութիւն, Երեխային կերակրելը, Ատամների դուրս գալը, Հոգատարութիւն, Երեխայի մտաւոր դաստիարակութիւնը և այլն), Թիֆլիս, 1908 թ. գինն է 40 կոպէկ։
ՄԱՆՑՈՒԿԵԱՆ Լ., Նկարիչ Թաչեան, դրամա 4 գործ. Թիֆլիս, 1908 թ. գ. 35 կ.։
ՇԻՈՏ Մ. Տ. Մեռնեցում, Անուրջներ, Պարիզ, 1908 թ. գ. 20 կ.։
ՕԿՏԱՒ ՄԻՐԲՕ, Գործը գործ է պահանջում, Թարգմանութիւն ֆրանսերէնից, Կ. Ջալալեանի, Թիֆլիս, 1908 թ. գինն է 40 կոպէկ։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю.
(չ. ու. կ.) 4—6

ԳՐԻԳՈՐԻԹ ՄԱՏՎԷԵՎԻՉ
ԻՕԽՎԷԴ
Ընդունելութիւն ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւնների, ատամ հանելու, բժշկելու, պլոմբ անելու, մաքրելու և արհեստական ատամներ շինելու։
Հասցէն՝ Михайловская ул., № 108, противъ Кирки։ Ընդունելութիւնը առաւօտեան 10-ից մինչև երեկոյեան ժամի 7-ը։ 6—30

ԱԿՆԱԲՈՅԺ
Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6
Մադաթեան փ. Աբովեանցի տ. № 11 Ալեքսանդրեան այգու դիմաց։ 20—25

ՌՈՒԿԱՍԵԱՆ
ԳԼԽԱՒՈՐ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

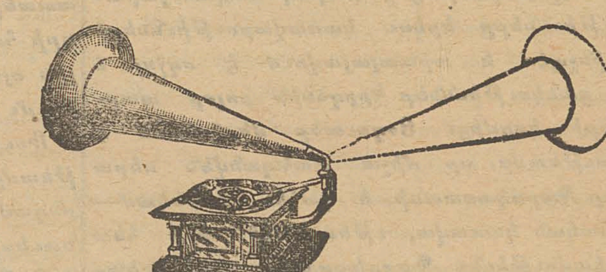

Ընկերութեան ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ Ռուսաստանում
Թիֆլիս, Գոլովինսկի պրօսպէկտ, Արփեանցի տուն № 7.

Մեծ պահեստ ամենակատարելագործված յաշնական և կօնցերտային գրամոֆօնների։			
«Մօնարխ» A փոխանակ	175 ր.	125 ր.	
» B »	150 »	100 »	
» C »	125 »	80 »	
«Հրաշք» փակ, 2 երկու մեծ պլաստինկայի լարված-քով փոխանակ	40 »	30 »	
Նաանդարտ» փակ, 2 մեծ պլաստինկայի լարված-քով փոխանակ	60 »	40 »	
«Գրանդ» փոքր կօնցերտային ռուպօրով փոխ.	100 »	65 »	

Մեծ պահեստ անչչուկ պլաստինկաների։			
«Գիգանտ» (դիամետր 12).	5 »		
Գրանտ «Ecstra».	4 »		
» սովորական	2 »	50 կ.	
Փոքր «Ecstra».	2 »	—	—
» սովորական	1 »	25 »	
Տամանիօ.	10 »	—	—

Լիբրէտտօ Ս. Դ. Վեալցեվայի—30 կոպ. ալբօմը.

Մեծ քանակութիւն անչչուկ պլաստինկաների յայտնի և նշանաւոր երգիչների, ինչպէս են.—ռուսաց, վրաց, հայոց, թուրքական, պարսկական, թաթարական, լեհական, ֆրանսիական, անգլիական, իտալական, գերմանական և ուրիշները։

Մեծ քանակութեամբ բազմազան տեսակներ ռուսական և օտարազգեայ ըէպէրտուարի օրկէստրներից ու երգից։

Պահեստի խանութում կայ կօնցերտային գրամոֆօնային դահլիճ, որտեղ գրամոֆօնով հետաքրքրվողները կարող են ամեն օր, բացառութեամբ կիրակի օրերի, առաւօտեան 8½ ժամից մինչև երեկոյեան 8 ժամը լսել ՁՐԻ ՀԵՐԹՈՎ ՆՈՐ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐ։

Հին պլաստինկաների փոխելը նորերի հետ տեղի է ունենում հատը հատի հետ — փոքրերին զեղչելով 25 կ.—իսկ մեծ պլաստինկաների համար—50 կոպ.։

Պահեստի խանութում կան մասնաւոր արհեստանոցներ, որտեղ աշխատում են ամենալաւ տեխնիկներ։

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄ

Մեր արտադրութիւնների հետզհետէ աճող պահանջի պատճառով, վերջերս երևացին մեր ապպարատների կեղծուածներ։ Աշխատելով զերծ պահել մեր մշտական կլիէնտներին այնպիսիներին հաւատ ընծայելուց, մենք յայտնում ենք ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ մեր ԳՐԱՄՄՕՖՕՆՆԵՐԸ և ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԸ օժտված են ֆաբրիկայի դրոշմով—«ՖՐՈՂ ՀՐԵՇՏԱԿ» և մենք երաշխաւորում ենք միայն այսպիսիների համար։ Բոլոր ուրիշ ապպարատները և պլաստինկաները, որոնք չունեն վերոյիշեալ «ԴՐՈՇՄԸ», պէտք է ընդունվեն իբրև կեղծուածներ և որոնց չը պէտք է հաւատ ընծայել։

ՕՏԱՐԱՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻՆ ապրանքը ուղարկվում է վերադիր վճարով նախօրօք գրաւական ստանալուց յետոյ։

ՈՒՂԱՐԿԵԼԸ դէպի բոլոր երկաթուղու եւ ջրային ճանապարհների նաւահանգիստները (ամառը ի հաշիւ առած Ռուսաստանի սահմաններում (ամառը ի հաշիւ առած ջրային ճանապարհների նաւահանգիստները) կատարվում է խանութի հաշւով։ Պատով ուղարկելը խանութն ընդունում է իր վրա կիսով չափ միայն։

Հասցէն՝ նամակների և փողային կօրրէսպօնդէնցիայի համար.—Գոլովինսկի պրօսպէկտ. Արփեանցի տուն № 7։

Հասցէն՝ հեռագրերի համար «ԳՐԱՄՄՕԿՕՄՊԱՆԻԱ» Թիֆլիս։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ և ԿԱՏԱԼՕԳՆԵՐԸ ուղարկվում և տրվում են

ՁՐԻ։

Գ.պ. գումարով գնողներին զգալի զիջում.
Գումարով պրէյս-կուրանտներն ուղարկվում են ըստ պահանջման ԱՆՅԱՊԱՂ։

1—50

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 30 Октября 1908 г.

Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, В. Вакская 14.